

RECHT OP RECHT

Overpeinzingen van de directeur van een juridisch tijdschrift

Inleidend

Ter gelegenheid van het dertigjarig bestaan van het Tijdschrift voor Privaatrecht, dat ik het voorrecht had gedurende de eerste drie decennia van zijn bestaan te mogen „besturen”, dacht ik dat het wel nuttig kon zijn enkele beschouwingen te wijden aan het publicatiebeleid van de rechtskundige tijdschriften in dit land.

Deze beschouwingen werden destijds naar voren gebracht in mijn syntheserapport op het Tijdschriftencolloquium te Luik op 1 april 1992(*). Na herwerking van dit nog niet gepubliceerd rapport, kunnen zij thans aangeboden worden aan de trouwe T.P.R.-abonnees. „*Recht op recht*” betekent niet alleen dat de toegang tot de juridische informatie zou worden verzekerd aan de prinsen van het regime — dat zijn wij, juridische tijdschriften — doch ook aan de juristen in het algemeen, die als intermediairs fungeren tussen het recht en de burgers, en gans in het bijzonder ook aan alle consumenten niet-juristen.

Doch een nader onderzoek dient gewijd te worden aan de vraag of „*Recht op recht*” doeltreffend door onze tijdschriften wordt verzekerd.

I. De uitgangspunten

1. Er is een informatie-explosie: *Que d'encre!* placht Professor Jan RONSE te zeggen. *En die bomen?* voeg ik eraan toe.

(*) Op initiatief van het *Tijdschrift voor Privaatrecht* en in samenwerking met *J.T.* en *T.B.R.H.* werd een eerste ontmoeting van de juridische tijdschriften in België georganiseerd te Gent in 1987. Daarop volgde een tweede ontmoeting en een derde ontmoeting te Brussel, respectievelijk georganiseerd door *J.T.* en *T.B.R.H.* Nadien vond, op initiatief van *J.L.M.B.* en *Actualités du Droit*, het vierde colloquium van de juridische tijdschriften plaats te Luik. Deze ontmoetingen waren een uniek experiment inzake samenwerking tussen tijdschriften die veel van elkaar kunnen leren.

2. Het Mattheus-effect speelt ook in de informatiesector.

Wie veel heeft, zal meer krijgen. Maar vooral wie veel weet, zal veel schrijven (meestal); en wie veel schrijft, zal veel weten en veel krijgen... Dit Mattheus-effect kan best geïllustreerd worden door de binding advocaat — hoogleraar of magistraat — hoogleraar.

3. *Les liaisons dangereuses*.

Er bestaat een gevaarlijke binding tussen uitgeverijen en magistraten, tussen uitgeverijen en professoren, tussen uitgeverijen en grote advocatenkantoren. Ten titel van voorbeeld: *Newsletters* die een publiciteit betekenen voor advocatenkantoren, worden betaald door de abonnees...

4. Uitgevers mogen zich niet voordoen als foorkramers.

Inderdaad, foorkramers kunnen dank zij allerlei goocheltoeren de indruk wekken bij de gebruikers dat er meer verkocht wordt dan reëel mogelijk is; één meter elastiek blijkt achteraf slechts 40 cm te zijn! Het aantal gebruikers van juridische documentatie is daarentegen beperkt en niet extensibel.

Blijkens het databestand van de Vlaamse Juristenvereniging zijn er op dit ogenblik 22.000 Vlaamse juristen; dit betekent vermoedelijk circa 38.000 Belgische juristen. Hiervan zijn er vermoedelijk circa 12.000 Belgische praktijkjuristen *sensu stricto* (advocaten, magistraten, notarissen). De oplage van tijdschriften varieert tussen 5.000 (maximum) en 200 (minimum). Met een optimistische noot zou men kunnen zeggen dat er 500 juristen en bibliotheken zijn die ongeveer alles hebben wat op de markt kan worden aangeboden. Bij de meesten blijft evenwel alles beperkt tot één tijdschrift en enkele basisboeken. Ik denk hierbij aan een praktijkjurist, die destijds vervolgd werd en bij wie, ter gelegenheid van het plaatsbezoek, geen enkel boek in de bibliotheek werd gevonden, niet eens een wetboek...

Onze pas afgestudeerde juristen plegen wel eens te lijden aan het LA-syndroom. Dit zijn niet de eerste letters van een juridische uitgeverij, doch wel de eerste letters van Lancia of Lada, naargelang het geval. Een juridische bibliotheek is niet de eerste droom van een jonge jurist.

5. Ik moge in dit verband verwijzen naar de conclusies van Christoph MALLIET („De Belgische jurist en het Boekbedrijf”, *Jura Falconis*, 1990-1991, p. 327). De meeste juristen zijn niet met

recht bezig; men kan gewagen van: „Een arme cliënt zoekt een arme advocaat voor arme rechtsbedeling”.

Een en ander is te wijten aan het feit dat er geen voldoende samenwerking tussen tijdschriften bestaat en dat het management van tijdschriften wel eens te wensen overlaat.

II. Publicatiebeleid

A. Wetgeving

De hoofdredacteur van het *Belgisch Staatsblad* heeft uiteraard, doch helaas, geen greep op de wetgevingsinflatie. Daarentegen hebben wij wel vermoedelijk enige greep op de inflatie van de uitgave van wetboeken, die hallucinante proporties dreigt aan te nemen. Morgen wordt de veldslag gevoerd via CD-Rom.

B. Boeken en Tijdschriften

Wij moeten de doctrine in eer herstellen. De wetgeving haalt haar kracht uit de parlementaire vertegenwoordiging des volks; de rechtspraak haalt haar gezag uit het imperium van de natie (art. 25 van de Grondwet). De doctrine kan alleen haar gezag halen uit de ernst, de objectiviteit en de wetenschappelijke grondigheid waarmee de betrokken auteur zijn studies uitwerkt.

1. Men schrijft te veel.
2. Men schrijft te veel analyse en te weinig synthese.
3. De boeken en tijdschriftartikelen zijn veel te lang. Wij zouden moeten meesters worden van het korte papier.
4. Economische en praktische overwegingen moeten wijken voor juridisch wetenschappelijke overwegingen. De doctrine mag niet misbruikt worden voor het verwerven, nu of in de toekomst, van een professioneel inkomen.
5. De unieke kansen van de Belgische doctrine zouden moeten gerevalueerd worden. Wij bevinden ons in dit land op het kruispunt van drie grote rechtsculturen. Een en ander zou een kruisbevruuchting moeten kunnen realiseren, of zoals collega Van Gerven het uitdrukte: „*The Broker-function of Belgium*” zou opnieuw

moeten in het daglicht worden gesteld. Dit betekent dat benoorden en bezuiden van de taalgrens permanente belangstelling bestaat of zou moeten bestaan voor de publicaties van de anderstalige juristen. Wie de literatuur doorneemt stelt helaas met spijt vast dat zeer dikwijls tal van anderstalige geschriften gewoon niet bekend zijn of onvolledig of onjuist worden geciteerd.

Deze kruisbevruchting betekent evenwel niet de onlogische integratie van rechtsfiguren die tot verschillende juridische families behoren. Dit is geschied met de Belgische wetgeving op de administratieve dwangsom voor de Raad van State, daar deze wet gecopieerd is van de Franse wet, doch geïntegreerd wordt in een Belgisch systeem dat oorspronkelijk stamt uit het Nederlandse recht. De administratieve dwangsom is derhalve een Franse tang op een Hollands varken geworden.

6. De majesteit van de rechtsleer moet dringend in eer worden hersteld.
7. Men zou de gulden regel moeten in acht nemen dat geen nieuw tijdschrift wordt gelanceerd zonder dat men eerst een oud tijdschrift heeft opgeslorpt, vervangen of... uitgeschakeld.

C. *Rechtspraak*

1. Enkele feiten:

- a) Er worden in België per jaar circa 400.000 à 500.000 vonnissen geveld. Daarvan wordt niet eens 1% gepubliceerd. Op de 2.000 cassatie-arresten worden er slechts 700 gepubliceerd.

Dit geeft een vertekend beeld van de rechtspraak. Bv. één vonnis zegt dat een fax geen geldige inleiding van een verzoekschrift kan zijn, terwijl een ander vonnis, dat niet gepubliceerd wordt, — m.i. terecht — het tegenovergestelde zegt. Hieruit leidt men derhalve af dat een eensgezinde rechtspraak (sic) een fax als ongeldig beschouwt, dan wanneer deze rechtspraak slechts 50% (resic) van de geveldde rechtspraak betekent.

- b) Er zijn tal van voorbeelden bekend van tijdschriften waar een bevoorrechte positie werd ingenomen, hetzij door magistraten, hetzij door advocaten om hun vonnissen, c.q. de vonnissen waarin zij gelijk haalden, te publiceren.

- c) Er geschiedt ook een regionale selectie. Naast de regionale tijdschriften (Turnhout, Gent, Brugge, Nijvel,...) hebben wij de grotere tijdschriften die voornamelijk de klemtoon leggen op Antwerpen (*R.W.*), Brussel (*J.T.*), Luik (*J.L.M.B.*). Hieruit zou men kunnen afleiden dat de rechtspraak van het grootste Hof in dit land, dat van Gent, niet systematisch wordt gepubliceerd...
- d) Er is ook een zeer subjectieve selectie: deze subjectieve selectie is functie van de persoon van de aanbrenner (negatief: de weigering van publicatie; positief: versnelde publicatie). Er zijn ook economische belangen die kunnen spelen, zoals die van de verzekeraars en van grote advocatenkantoren, die aldus bij publicatie een voorrang bekomen. De manipulatie bij de publicatie van arbitrale uitspraken is voldoende bekend.

Moeten curiosa waarbij gevonnist wordt over het bezoekrecht van een hond (sic) of over de morele schadevergoeding voor het volledig verlies van een wagen (resic), gepubliceerd worden?

- e) Er zijn de doublures: het Anca-arrest van het Hof van Cassatie dd. 19 december 1991 werd minstens tien maal gepubliceerd.
- f) De repertoriëring laat te wensen over. Ik kan bv. vaststellen dat minstens 50 % van de vonnissen waarin over een dwangsom sprake is, niet onder dit trefwoord gerepertorieerd zijn geworden. Dezelfde arresten of vonnissen krijgen soms zeer uiteenlopende koptiteltjes.

2. Objectieven en problemen:

- a) Het rechtersrecht moet even toegankelijk gemaakt worden als het wettenrecht.
- b) Er moet een objectieve selectie komen in de plaats van de subjectieve selectie, deze laatste zijnde een selectie die geschiedt bij gebrek aan objectieve criteria.
- c) Het grote probleem van de publicatie blijft: noch te veel (*overreporting*), noch te weinig (*underreporting*).
- d) Het probleem van de ongepubliceerde rechtspraak. Ik ben tegenstander van de *no citation rule*, daar dit een bevoordeling betekent ten gunste van diegene die het niet-gepubliceerde stuk bezit waaruit hij op selectieve wijze kan halen wat hij wil (zie Kottenhagen en Kaptein, Toegankelijkheid van rechtspraak, Arnhem, 1989, p. 94 en 95).

Mijn studenten Kritische studie rechtspraak te Gent hebben destijds ongepubliceerde rechtspraak verzameld teneinde de materialen aan te brengen voor het boek van Van Hoecke, „Mens en maatschappijbeeld van de rechter”.

De ongepubliceerde rechtspraak bevoordeligt anderzijds de *repeat player* boven de *one shot player*.

3. Voorstellen i.v.m. de rechtspraak:

- a) Het principe zou moeten zijn: algemene toegankelijkheid of minstens beschikbaarheid van alle rechtspraak. Dit is in overeenstemming met de publiciteit van de uitspraken.
- b) In elk rechtscollege zou er een intern documentatiecentrum moeten bestaan. Dit is overigens één van de aanvullende taken van de rechter: „*Die Dienstpflicht des Richters*” (Kottenhagen en Kaptein, p. 62).

In bepaalde landen bestaat het gebruik dat de rechters zelf met een asterisk aanduiden wat niet publiceerbaar is.

- c) In de schoot van het Ministerie van Justitie zou een landelijk documentatiecentrum voor rechtspraak (*Centre national de documentation jurisprudentielle*) moeten tot stand worden gebracht. Aldaar kan de opslag van de gegevens gebeuren met: *full text*, steekkaarten, centrale computer (vgl. Quebec), logistieke steun van de tijdschriften en de gepubliceerde overzichten van rechtspraak.
- d) Voor gemeld centrum moeten selectoren worden aangeduid. In dit verband kan verwezen worden naar Engeland, waar de *law reports* worden gemaakt door 25 full time reporters (Kottenhagen en Kaptein, p. 54). Of de selectie door de rechters zelf of door daartoe afgevaardigde magistraten moet gebeuren laat ik in het midden.

4. Criteria van selectie.

Het moeilijkste blijft het vastleggen van de criteria (zie hiervoor o.m. KOTTENHAGEN en KAPTEIN, p. 60, 64, 79-80, 81, 84). De preliminaire voorwaarden zouden in elk geval moeten zijn: de integriteit van diegenen die de selectie doorvoeren en de verplichte mededeling aan de gebruikers volgens welke criteria geselecteerd wordt.

De criteria zelf zouden m.i. kunnen zijn:

- a) Alles wat met de Grondwet te maken heeft (zie bv. Arbitragehof).
- b) De rechtspraak die omgaat (overruling).
- c) De eerste rechtspraak bij nieuwe wetgeving.
- d) De juridische problemen i.v.m. nieuwe wijzigingen in het maatschappelijk bestel (zoals bv. bedrijfsbezetting, euthanasie,...).
- e) Belangrijke rechtsbeginselen.
- f) Belangrijke toevoeging van nuances aan wetgeving en rechtspraak.

Moeten daarentegen niet worden gepubliceerd:

- a) De curiosa.
- b) De bevestiging van de bestaande rechtspraak, tenzij deze bevestiging gepaard gaat met een uitbreiding op nieuwe feitelijke gegevens.

Samenvattend kan gesteld worden dat de publicatie van wetgeving, rechtsleer en rechtspraak inflatoir is. Hetzelfde geldt ook voor de databanken, waar de huidige wedren uitvalt ten nadele van de consumenten.

III. Concrete maatregelen

Voor onze juridische tijdschriften kunnen een aantal concrete maatregelen in overweging worden genomen.

1. Er zou een index moeten ontworpen worden voor het gehele land, weze het dat dit zoals in Zwitserland een drietalige index zou moeten zijn. Men kan ook de term *Thesaurus* hanteren of minstens afspraken maken voor de opbouw van deze index en/of *Thesaurus*.
2. Men moet denken aan *gentlemen's agreements* voor een aantal zaken: correct respect van de basisregelen inzake auteursrecht, een gedragscode m.b.t. de publicaties in tijdschriften.
3. Afspraken moeten gemaakt worden voor de toegang tot en de toegankelijkheid van de databanken.
4. Een auto-limitatie inzake publicatie zou moeten overwogen worden; minstens zouden de onbelangrijke uitspraken moeten worden geweerd.

5. Een opstelling van *model rules* voor selectie moet overwogen worden.
6. Jonge auteurs die op zoek zijn naar een tijdschrift voor de producten die zij wensen gepubliceerd te zien, moeten op het goede spoor kunnen worden gebracht door een interne samenwerking onder de tijdschriften.

Het is mijn persoonlijke overtuiging dat, wanneer wij dit kunnen realiseren, wij een stap zullen gezet hebben *towards reviews with a view, tijdschriften met een brede kijk op de juridische wereld.*

Besluitend

Een juridisch tijdschrift bewijst een eminente dienst aan de gemeenschap, doordat de toegang tot het recht aldus op ruime wijze kan worden verzekerd.

Doch elk juridisch tijdschrift is een schakel in een groter geheel, dat van de gehele vakpers.

En daar zou door afspraken, werkverdeling, specialisering, enige orde op zaken moeten worden gesteld, wil men vermijden dat de gebruikers en dus uiteindelijk het Recht zelf hiervan het slachtoffer zouden zijn.

Ons Tijdschrift voor Privaatrecht heeft in zijn dertigjarig bestaan bewezen dat het een sui generis aanpak van het *Recht op recht* kon realiseren. Dank zij de medewerking van velen hopen wij deze dienst aan de gemeenschap in lengte van decennia verder te mogen verlenen.

Gent, 2 februari 1994

Marcel STORME
Directeur T.P.R.